

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Любомир Сашев Кръстев, редовен докторант, на тема „Състояние и възможности за развитие на събитийния туризъм в град София“ с научен ръководител доц. д-р Елена Петкова, представен за получаване на научната и образователна степен „доктор“ в професионално направление 4.4. Науки за земята, научна специалност География на рекреацията и туризма

От проф. дгн Мария Воденска, професионално направление 4.4. Науки за земята (География на рекреацията и туризма)

Рецензията е изготвена съгласно чл. 4 от ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение, Правилника на СУ и Ректорска заповед № РД-38-613/25.09.2025 г.

Представеният дисертационен труд има обем 151 стр. (с приложенията), литература от 40 български и 48 чуждоезични заглавия, 57 интернет източника, 13 таблици и 46 фигури, 3 приложения. Структуриран е в Увод, три основни глави и Заключение. Обемът на дисертацията, структурата и съдържанието отговарят на изискванията за дисертационен труд за ОНС „доктор“.

Разработката разглежда едно от най-динамично развиващите се направления в съвременния туризъм — **събитийния туризъм**, с фокус върху столицата София като водещ туристически, културен и бизнес център. Авторът е структурирал труда в три ясно обособени глави, подкрепени с емпирично изследване, теоретичен анализ, сравнителни добри практики и стратегически препоръки.

Темата е интердисциплинарна и включва елементи от: туристическа география, културен мениджмънт, маркетинг на дестинации, урбанистична политика, икономика на преживяванията, стратегическо управление на туризма.

Трудът е актуален, поради няколко ключови причини:

- Събитийният туризъм е един от най-бързо растящите сегменти на туристическата индустрия.
- В международната научна литература все по-ясно се отчита, че събитията реформират „икономиката на преживяванията“, оформят имиджа на дестинациите и генерират значителни икономически ползи.
- София е най-големият туристически център на България с концентрация на фестивали, културни прояви, конгреси и спортни събития.

- Развитието на устойчиви събитийни политики е приоритет в Стратегията за развитие на туризма и в общинските стратегически документи.
- В България липсват задълбочени, емпирично подкрепени изследвания върху конкретни градски дестинации, особено върху София.
- Недостатъчни са публикациите, които обединяват теоретичен анализ с теренно изследване и стратегически предложения.

Следователно темата е не само актуална, но и научно значима и допринася към националната изследователска литература.

Уводът е много добре разработен. Аргументирана е актуалността на темата, формулирани са целта и задачите, представена е хипотеза, определени са обект и предмет на изследването, очертани са методите и изследването е поставено в контекста на научната литература. С това се осигурява яснота и логическа рамка за последващите анализи.

Целта е ясно формулирана, задачите са логични, изпълними и напълно покриват целта. Посочени са 4 теоретични и практически задачи, които следва да се решат. Формулирани са и 5 изследователски въпроса, незнайно защо, фигуриращи само в автореферата.

Според рецензента докторантът правилно е идентифицирал ограниченията пред подобен род проучвания, които са свързани предимно с провеждането на емпиричните изследвания. Авторът самокритично посочва преди всичко трудностите при достигането до организатори на събития, липса на чуждестранни респонденти и вследствие на това - непредставителната извадка.

В Глава 1 Теоретико-методологични основи на изследването авторът демонстрира осведоменост по теорията на събитийния туризъм, познаване на ключови автори, добро използване на българска литература, ясна класификация на типовете събития и комплексен преглед на понятията, като събития и събитиен туризъм. Обърнато е внимание на неговите въздействия в достатъчна дълбочина и детайлност, както и на факторите за развитието му.

Теоретичният анализ на дисертационния труд разкрива сериозна научна подготовка и умело интегриране на широк кръг от научни парадигми, изследващи събитийния туризъм като мултидисциплинарен феномен. Авторът демонстрира познаване на фундаментални концепции, включително стратегическото позициониране на дестинациите (Getz),

икономиката на преживяванията (Pine & Gilmore), моделите за културна ангажираност (Richards), както и съвременните подходи в устойчивия мениджмънт на събития (Goldblatt).

Разширената дискусия върху класификационните системи показва, че авторът умее да разграничава между различни аналитични нива (глобално, европейско и локално), както и да адаптира теорията към спецификата на София. Особено ценен е приносът, свързан с разглеждането на хибридните формати на събитията, които комбинират културни, бизнес и социални елементи. Това демонстрира разбиране за тенденциите след COVID-19, когато събитийната индустрия претърпява трансформация към дигитални, онлайн и хибридни модели.

Авторът предлага собствена интерпретация на понятието „събитийен туризъм“, която синтезира международните дефиниции с българските реалности и така допринася за модернизирването на терминологичния апарат.

Като цяло докторантът успешно интегрира международни теоретични рамки, включително различни модели, като ги адаптира към българския контекст. Анализът на понятийната система демонстрира умел синтез между глобалните тенденции в икономиката на преживяванията и локалните характеристики на дестинацията София.

Методологията е една от най-силните страни на дисертацията. В методологичен аспект авторът работи със смесени методи, които осигуряват надеждна валидност на изводите и е напълно подходящо за изследване на комплексни социални и туристически процеси. Задълбочено и в детайли е описана методиката на изследването с акцент върху емпиричното изследване. Теренните проучвания са проведени коректно, като авторът отчита ограниченията на извадката и предлага насоки за бъдещи изследвания. Анкетните инструменти са добре структурирани, съдържащи комбинация от затворени и отворени въпроси, позволяващи едновременно количествена и качествена интерпретация.

Авторът използва литературен анализ, емпирични анкети, качествен анализ (отворени въпроси), количествен анализ (статистическа обработка), сравнителен анализ, SWOT анализ, наблюдение на терен. Съществено предимство е интегрирането на икономиката на преживяванията като теоретична рамка.

Във Втора глава Състояние на събитийния туризъм в град София докторантът представя характерните за София събития, анализира редица локални специфики, провежда и анализира резултатите от две емпирични анкетни проучвания и разработва SWOT анализ.

Емпиричната част е много силно представена и напълно съответства на целите на дисертацията. Тя представлява ключова опорна точка на дисертацията.

Може да се твърди, че основен принос на разработката са именно резултатите от проведените две анкетни проучвания, които съдържателно са доста богати, разглеждащи различни аспекти на организацията, управлението и популярността на събитията в София, но същевременно броят на респондентите не позволява да се правят генерални заключения по темата. Докторантът правилно посочва, че са необходими допълнителни емпирични изследвания.

Анкетното проучване сред 121 посетители и 25 организатори е проведено в реални условия и предоставя информация за състоянието на събитийния сектор в София.

Анализът на посетителите ясно очертава тенденции: нарастваща нужда от качествено преживяване; повишено търсене на културни и музикални фестивали; силна чувствителност към цената; желание за по-добри информационни канали; очакване за по-добра организация и инфраструктура.

Проучването сред организаторите разкрива системни проблеми. Открояват се ключови дисфункции в организирането на събития, включително административни бариери, липса на устойчиво финансиране и непълноценно сътрудничество между институциите. Авторът задълбочено анализира тези предизвикателства и ги поставя в контекста на европейските практики. Така се осигурява реалистична и аргументирана основа за изводи и препоръки.

Въпреки това се открояват ясни възможности за развитие, като дигитализация, посилен маркетинг на дестинацията, интернационализация на аудиторията и интегриране на събитията в дългосрочната стратегия за развитие на София.

Задълбочената критична оценка установява, че авторът съзнателно прилага принципите на валидност, надеждност и репрезентативност в рамките на емпиричните ограничения.

За пълно академично завършеност в бъдещи разработки могат да се включат по-сложни статистически техники, като факторен анализ, регресионни модели или анализ на зависимости между променливите. Това би позволило допълнително задълбочаване на резултатите и по-висока степен на научна доказуемост.

SWOT анализът е добре структуриран, аргументиран, опиращ се на реални данни и е приложим в управленските процеси.

В **Глава 3** Възможности и перспективи за развитие са включени добри практики от България, международни примери, анализ на събитийния мениджмънт, иновации и устойчивост в съвременните събития и в събитийния туризъм, конкретни препоръки. Главата има практическа насоченост и демонстрира способността на автора да трансформира теорията и емпириката в стратегически предложения.

В **Заклучението** изследователската хипотеза — че София има значителен, но недостатъчно използван потенциал за развитие на събитийния туризъм - е доказана чрез теренни данни, анализ на нуждите на посетители и организатори, SWOT анализ и международни сравнения.

Езикът и стилът на докторанта са ясни, стегнати и логични. Не се забелязват граматични и пунктуационни пропуски и грешки.

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява достатъчно пълно и подробно съдържанието на дисертационния труд.

Формулираните от докторанта **научни и приложни приноси** са правилни, според рецензента. Те биха могли да бъдат систематизирани и по следния начин:

Теоретични приноси

1. Предложена собствена дефиниция за събития в туризма, съчетаваща подходите на Getz и Goldblatt;
2. Развита аналитична рамка, интегрираща събитийната система в градската среда;
3. Изведена класификация на събитията в София според тематична насоченост, мащаб, устойчивост, обхват, връзка с градската идентичност;
4. Компенсиране на сериозната липса на български изследвания за събитийния туризъм;
5. Разкрити нови данни за профила, мотивацията, удовлетвореността, потребностите, поведението спрямо събития в София на аудиторията в града;
6. Предоставена уникална информация от организаторите на събития в София относно бариерите и финансовите предизвикателства, както и нуждите от институционална подкрепа при организиране на събития, перспективи за развитие. Този елемент е новаторски в съответната българска научна литература.

Дисертацията има и значими **практически** приноси:

- предложен комплект от конкретни мерки за София;
- формулирани препоръки за брандинг, маркетинг и устойчивост;
- очертани насоки за по-добра координация между институции, бизнес и културни организации и създаване на Градска стратегия за събития;

Научният принос на дисертацията се изразява преди всичко в разработването на приложима, локално адаптирана рамка за стратегическо управление на събитийния туризъм, която може да бъде възприета от институции на национално и общинско ниво.

Представените **публикации** по темата са **три** на брой, което е напълно достатъчно според изискванията към процедурата.

Критичните бележки към дисертационния труд могат да бъдат сведени до бъдещо усъвършенстване на научната дейност на докторанта:

- Макар ограничеността на извадката да е аргументирана, бъдещите изследвания биха спечелили от по-голяма извадка сред организаторите, включване на чуждестранни посетители и повече наблюдения на място;
- Ако данните позволяват, би могло да се използват някои математико-статистически методи (факторен анализ, регресионен анализ, екстраполация) или фокус-групи (в допълнение към анкетирането);
- Би било полезно включване на още публикации след 2022 г., особено свързани с постпандемични тенденции;
- Текстът за устойчиви практики може да бъде разширен с екологични показатели и измерители;
- Подходящо и възможно би било разработване на конкретен модел за управление на събития в София (под формата на управленска схема, звена, процеси и т.н.)

Следва да се подчертае, че критиките обаче по никакъв начин не намаляват научната стойност на труда.

В заключение – Представената дисертация е задълбочено, мащабно и методологически издържано изследване, което:

- допринася за развитието на туристическата наука в България;
- предлага реални решения за стратегическо развитие на София като туристическа дестинация;

- разширява теоретичната рамка на събитийния туризъм;
- представя значима емпирична база данни;
- има висока приложна стойност.

Авторът демонстрира отлична научна подготовка, аналитично мислене и способност за самостоятелно академично изследване.

На базата на своите анализи докторантът е постигнал целта на дисертационния си труд, изпълнил е всички поставени задачи и е отговорил достатъчно аргументирано на формулираните изследователски въпроси.

Като имам предвид, че за дисертабилна докторска дисертация се счита тази, която показва добро познаване на теорията и научната литература по темата, умението да се използват различни методи на изследване, способността на докторанта да прави самостоятелни проучвания, анализи и заключения, считам, че представената от Любомир Кръстев дисертация отговаря напълно на тези изисквания.

Въз основа на гореизложеното изразявам изцяло **положителната си оценка** на представения дисертационен труд. Смятам, че е налице завършено самостоятелно научно изследване със съществени научни и практико-приложни приноси, авторът е показал задълбочени познания на теорията и методологията в избраната от него област, има завършено емпирично проучване, доказано е владението на основните методи за обработка и анализ на първична и вторична информация. Отчитайки всичко това, предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за даването на **Любомир Сашев Кръстев** на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 4.4. Науки за земята (География на рекреацията и туризма).

07.12.2025 г.

София

Рецензент:

Проф. дгн Мария Воденска